

İçindekiler

Demokrasi
San'at Nedir
Malatya ve propaganda

Halkevi başkanı: Hüsnü Tulunoğlu
Makbule Demiröz
Öğretmen Bedri Özbek

NESİRLER

Halkalar
Güle - Güle

Öğretmen Süphiye Candaş
Meftun Deliçay

SİİRLER

Şikâyet

Abdullah Öztemiz

TETKİKLER

Şairlerimizden (Sunii Dai)
Meyve Ağaçları Zararları
Kâhtanın Kuruluşu
Bir Dilek
Malatya Köy Türküleri
Mavi Gül Hikâye
Şehir Haberleri

Abdullah Öztemiz
Tarım Md. Bedri Süzer
Bedri Özbek
Hüsnü Tulunoğlu
Şemsi Belli
Şemsi Belli
Derme

YILI
1947

DERME

SAYI
20

(Malatya Halkevi Dergisi)

DEMOKRASİ

Halkevi Başkanı
Hüsnü TULUNOĞLU

Ferdlerle, kurdukları cemiyetlerin haklarını mütenazır bir adalet ve müsavat içinde korumayı istihdaf ederek milli hakimiyete dayanan içtimai bir hey'etin idare sistemi şeklinde mutalaa edilebilirki: esası Milli fikri terbiye ve seciyyenin mümtaziyeti ve miyari ise mutlak kanunu hak ve adalettir.

Nasılki: yabancı kanların (tesalübile) husule gelen kozmopolit bir nesil ve cemiyetde demokrasi mefhumu aranmıyorsa; Milli, fikri, iktisadi duygu ve terbiye sahalarında geri milletlerde de demokrasi pek zor görülür. Çünkü: bu gibi cemiyet ve milletlerde maşeri yardımlaşma ve birbirlerine müteakabil bütün hak ve hukukile mukaddesatına hürmet hissi azdır. Daima birbirlerini kafeslemek ve kimin atının başı yüksek ise ona gayri ihtiyari inkiyad eylemek gibi kötü bir zihniyet hisleri hüküm sürer.

Gelmiş ve geçmekte bulunan harplerin hepsi iktisadi üstünlük düşüncesinin kurbanıdır denilebilir.

Giden cihan harbi iki milletin iktisadi savaşının kurbanı ise, içinde bulunduğumuz harpde aynı sebep ve illetlerle husule gelmiştir. Emperyalist zihniyetler tali derecede kalır. Zaten (iktisadi tefevvük) düşüncesinde sinsî olarak emperyalist zihniyetler bizatihi mündemictir. Demokrasinin faziletkâr mefhumu içerisinde yer tutmak istiyen gayeleri kötü rejim kavgası ise; yutturulmak istenen yaldızlı uydurucu birer hapdırlar.

Ruhlarında, ahlaki ve manevi bağlılıkları meşhut, iktisadi, fikri düşünce ve milli terbiyeleri yüksek millet, ferdlerin menfaatları pekaz çarpıştır

Zira: herkes hak ve hukuka riayetkâr ve şahsi menfaat ve ihtirasdan azade yüksek hislerle yaşarlar. Onların ölmek bilmeyen

ide ve bütün düşünceleri millet ve ve memleketlerinin refah ve teali-sidir.

Birde aksine olarak iktisadi düşünce ve yaşama tarzı geri milletler ve cemiyetlerde ferdlerin hemen menfaatları daima pekaz çarpışır. Buna sebepde düşüncelerinin iptidai ve ihtirastan azade kalışlarıdır.

Geri ve kötude olsa, bu günki Boynu kıravatlı ve medeni kıyafetli muhtekirlerin doymak bilmiyen aç gözlülüklerinden daha mukaddestir.

Maruz iptidai cemiyetlerde zecri ve alihi kadunlar hüküm sürer. Fakat, bu kanunların cebbar tehdidi karşısında gözüken uysal durumlarını, demokrasi kelimesile mutala edemeyiz. Demokrasi, olgun ruhların meydana koyduğu bir nurdur. Bu nurla beşeriyet saadet yolunu bulur. Tek ağızdan çıkan emir ve tehdidi bildiren kanunlara milletler çoktan elveda çekmişlerdir.

Kanun denince: bir hükümdarın emrinden ziyade bütün cemiyet ve içtimai bünyesine uygun ve ruhundan serbestçe tazyiksiz kopup gelerek haklı ve adil bir noktada tecelli eden sarsılmaz bir iradeleri şeklinde tezahür eylediği kabul edilmelidir.

Bir zümrenin menfaatına ve anayasa kaidelerine aykırı yapılan kanunlarda demokrasi mefhumu vardır denemez.

Ferdle cemiyetin menfaadları çarpışarak beraber yürümek ızdırarında bulunduğu zaman, millet

ve memleket duygusunun üstünlüğü milli ve ahlâki bağlılık hislêrile haklarından ferağatkâr olan millet ve memleket de daima demokrasi yaşar. Yoksa, iyi ve fena dakikalarda vatandaşının mazaratında şahsi menfaatını arayan geri kafalı bir milletde, demokrasi vardır denemez.

Gerçi: gerek tabiaten tahassül etmiş olsun ve gerekse bir harp afeti gibi fevkâlâde hallerde, bir düşünce ile halk edilmemiş insanlık aleminde Milli terbiye ve seciyeden sıyrılmış gayri ahlâki bazı hadiseler tesadüf edilebilir. Bu gibi hareketler millet ve memleketin malı olamaz. Mevzii ve geçici birer hadise olarak görülmemelidir. Bunları mensup bulunduğu cemiyet ve milletin yüksek menfaatlarını idrak etmeyen doymak bilmeyen ihtiraslarının kurbanı olarak sevki tabii ile işleyen düşün ruhlu kimseler yapar ki: bu gibilerin sonları çok acı ve felaketlerle hitam bulur. Kul hakkını çalanların hiçbir zaman yüzlerinin gülmediğini tecrübeler göstermiştir.

İşte bu günkü gayemiz, fertlerin hürriyeti ve fikren yükselişine dayanan olgun ve mensup bulunduğu iylik ve fenalığını pek iyi gören ve anlayan ileri görüş ve ruhlu bir ferd terbiyesi üzerine istinat eden bir demokrasi devrini yaşatmaktır.

Ferdlerin kendilerine verilen vazifeyi başarmaya gayret etmeleri O devlet ve milletin tam manasile demokrasi mefkûrasine sahip ol-

maya azmini göstermesi demektir. Milli birlik namına sarsılmaz ve şaşmaz ahlaki bir bağlılık ve güvenle birbirlerine yardım edebilecek kadar ruhan ve fikren yükselmiş milletlerde cemiyet hak ve nizamının muhafazası derecesinde fertlerin hak ve hukukunun tanınması ve cemiyet hakkının hudutsuzluğu nisbetinde ferdlerin haklarının sonsuzluğu ve korunması gayesi demokrasinin ana prensiplerindendir.

Bütün millet histe, düşüncede birbirleriyle ve devletle el birliği yapmak zevk ve şavkını öğrendiği ve tek kalp ve imanla çalışmak lezzetine mazhar olduğu ve her ferd kendi şahsi, kabiliyet ve istidadına göre iş görüp ve bağlı bu-

lunduğu cemiyet ve milletin iyliğine hüsnüniyetle çalışmak olgunluğuna eriştiği gün mensup bulunduğu cemiyet mutlak yükselir.

İşte: Vatandaşların sarsılmaz ve sağlam inan ve imanla iradelelerinin serbestçe toplandığı büyük meclisinin demokrasi esasına uygun kanunlarına tam bir inkiyatla kendilerine düşen vazifelerini başkasının mazarratında menfaat gözetmemek gibi iyi bir hisle başarmaya gayret etmeleri devlet hayatını idame eder. Devletinde ferdlerin bütün haklarını düşünerek koruması karşılıklı bir mükellefiyet olarak meydana gelir ki: bizim şekli hükümetimiz ve atamızın çizdiği yol budur. ve Tam Demokrasinin kendisidir.

San'at Nedir ?

Makbule DEMİRÖZ

San'at kelimesi en geniş manasıyla; marifetlerin filiyata tat biki demektir. İnsan ihtiyaçlarını daha faydalı bir surette giderebilmek için, zekâsını tabî maddeler üzerinde kullanır ve onları faydalı mevzular haline getirmeğe çalışır. Bacon'a nazaran san'at (Tabiata ilâve olunmuş insandır.) Fakat bazanda fayda gözetilmeden sadece güzellik ihtiyacını tatmin için insan zekâsının kullanıldığı görül mektedir. İşte bu da san'atla ifade edilebilir. Şair, Ressam, Musikişinas, Heykeltraş hep birer san'atkârdır. Ve gayeleri bir eser yarat maktır.

Bir insan tehlikelerden sakınmak ve esaslı ihtiyaçlarını tatmin için idrak eder, evvelâ kavranan ihtiyaçlar tatmin edilir. Meselâ acıkan bir insan için lâzım olan yenecek bir madde bulmaktır. Harici idrak her şeyden evvel umumidir ve kelimeler esaslı rol oynar. İdrak etmek kendikendimiz le konuşmaktır. İç alemimizle yani kendi varlığımızla dış alemin alâkalanmasıdır.

San'atkârda idrak ihtiyaca bağlanmasını unutmuştur. Yalnız eşyayı görmez ona nufuz eder, onun la beraber olur. San'atkâr bu suretle eşyayı canlandırır ve bu temasta kendisi de canlanır. İnsan evvela tehlikeleri gidermek ve

esaslı ihtiyaçlarını tatmin için çalışır demiştik, bundan sonra ruhi hayatını bilgi ve sevgi ile genişletmeğe başlar. Yavaş yavaş hodbinlik kalkar, harici alemler benimsersiniz, çünkü bir beraberlikte duyu yoruz. San'atkâr tabiatın karşısına da hasbi heyecanlar duyar. Bu heyecanlar onun hafızasında bir çok hayaller bırakır. Bu hayallerle yeni yeni hayaller yaratabilmek kabiliyeti muhayyiledir. Halihazırda muhayyile yoktan var etmez. Gözü kör doğan bir insan nasıl göze ait hayaller tertip edemezse, bunun gibi hiç işitmiyen biriside kulağa ait hayaller tertip edemez. İşte biz muhayyileye tertip edici desek daha doğru olur.

Tertip edilen bu yeni ve başka hayalleri yapmak için, hafızasında toplanan görme, işitme, dokunma, tatma hayallerinden aynı zamanda ilmin dinin dimağlara soktuğu hayallerden istifadelenir. Onlara bazan ilâveler koyar, isterse büyültür küçültür, nihayet bambaşka yapar.

San'atkâr bir (Hayalperesttir.) Fakat hayalperest bir san'atkâr değildir. Gördüğü manzarayı başkaları içinde aynı şekilde tesbit eden yani duyurduğu gibi duyan, gördüğü gibi göstermeğe çalışan, bunun içinde eserler yaratan adam san'atkârdır.

MALATYA ve PROPOĞANDA

Yazan: M. Hulki ERKUNT

Biz çok mütevazî insanlarız. Yaptığımız, ettiğimiz işlerden bahsetmeyi, onları başkalarına da tanıtmayı lüzumlu bulmayız. Dünün kendine has bu ağırbaşlılığı bugün başka şekilde vasıflandırılıyor. İleri milletler sözlü ve hareketli olaylara ehemmiyet vererek sükûnete pısrıklık adını veriyorlar.

İtiraf etmek lâzımdır ki bizler yurdumuzun diğer bölgelerinde olduğundan çok fazla, sükûtu ihtiyar ediniyoruz. Halbuki her bakımdan zenginliklere malik olan Malatyamızı tanıtmak, yurt- içi ve yurt- dışı propağandalarla ziyaretçiler sağlamak gerektir.

Propağanda, kalkınmamızın, refahımızın en büyük âmilidir. Tarih ve coğrafyanın sahici lutuflarına mazhar bulunan bu güzel yurt parçasını tanıtabilirsek beklediğimiz inkişaf daha kolay ve daha tez kendini gösterecektir.

Sularımız, ovalarımız, şehrimiz ilçe ve köylerimizin çoğu her bakımdan tanınmaya ve tanıtılmaya değer. Malatyamız, tarihi hadiselerin en değişik, tarihi eserlerin çok çeşitli olduğu bir beldedir. Onları dünyanın gözüne ve kulağına yetiştirmek amacıyla çalışıp propağandaya ehemmiyet vereceğiz.

Ziraatçılarımız topraklarımızdaki çalışmalarımızı ve ürünlerimizi arkeologlar tarihi eserlerimizi, je-

ologlar topraklarımızın vasıflarını, madenciler yeraltı servetlerimizin çeşitlerini, edebiyatçılar sularımızdan, topraklarımızdan fışkıran be-diyyatı görmeye geleceklerdir.

Yarının büyük enerjiası, su sporlarımızın en uygun olan, nehir nakliyatçılığımızın esaslı unsurlarından biri ve nihayet bazı ilçelerimizle ilimizin balık ihtiyacını temin eden kaynak olarak (Fırat) başlıca bir propaganda mevzuudur. Keza (Derme) regülâtör, kanal ve şebekesile şehrin inkişaf unsuru olduğu kadar propağandanın esaslı konularındandır. Velii-nimeti olan Beydağı etekleri ni öpe öpe uzanıp şehrimizin güne yini bir hayat kuşağı halinde saran ve örgülü saçlar gibi şurasından burasından yelpaze şeklinde ayrılıp sokaklarımızdan akan Derme ile anbarlarımıza, pazarlarımıza, dünya pazarlarına, daha kısası topraktan keselerimize, kasalarımıza açılan servet oluğu mahiyetindeki Derme şebekesini görmek isteyen meraklıların sayısı pek üstün olacaktır.

Telkinin tesiri pek büyüktür. Yaptıklarımızı, ettiklerimizi muba legaya kaçmadan biraz süsleyerek anlatmak bize daima alâka sağlayacak, ziyaretçimizi çoğaltacaktır.

Propağanda, servet ve kültür taşıyıcısı olan ziyaretçiyi bulmak

HALKALAR

Yazan: Suphiye CANDAS

Demir yapılı, altın işli, pırlanta taşlı halkalar vardır.

İçindenilmek geçen, bağlara destek olan halkalar vardır.

Çocuk, iki demir halka arasındaki bağa yerleştirilmiş yatağında kendini rahat hisseder... Genç, ince duyguların izleriyle işli, zarif bir halkanın parmağına geçeceği mesut günü tahayyüle oyalanır. İhtiyar, duygularını halkaların oyduğu evlerde mesuttur.

Gözleri ışıklandıran, gözleri konuşturan halkalar vardır.

Bazen meşru bir birleşmenin ilk nişanesi, bazen mesut birleşmelerin sevgi bağını saydığımız halkalar, bize pamuk ipliğinden, ipek kordeladan ve ipek bağları da hatırlatırlar. Ekseriya bağlı halkayı halka ile bağ beraber düşünürüz,

Halkaları birleştiren bağların sağlamlığı, saadet ayıltısına karışan gıcırıtlarda belli olur.

Halkalar: ne pırıltısı ile övülecek bir süs eşyası, ne de gelip geçici heveslerin ağız kapama aleti, ne de maddi menfaatlara dayanan hesaplı yaklaşımların medeni göstergisidirler. Onlarla ancak büyük sevgi kaynaşmaları ifade edilebilir. Sağlamlıklarına da güvenilen halkalar bazen zincirleşirler de..

Hisleri katılaştırmışların felâket duymasını bilenlerin de saadet zinciri olurlar.

Gönül isterki bu günkü meşru birleşmelerde en çok samimi duygular yer alsın ve halkalar samimi duyguların, duygu yuvalarının saadet halkası olsun.

bakımından, çok önemlidir. Güzel bir tablonun karşısında olduğu gibi güzel bir tasvirin karşısında da hayranlık duyulur. Bu ruh hali münakaşa ve incelemeye mani olur. Büyük kütleleri kendine doğru çeker. Propagandanın gayeside budur. Şu tarıf ne kadar güzel ve açıktır: (Propaganda, ferdi bilsin bilmesin, istesin istemesin, düşünce ve tenkit hürriyetinden hergan-

gi bir şekilde vazgeçirebilmek kudretidir.)

Yâpacağımız propaganda biryandan ziyaretçilerimizi artırıp servetimizi çoğaltırken diğer taraftan da gelecek nesle teşvik edici bir ders teşkil eder. Onlar daha uyanık, daha gayretli olurlar. Bu önemli konuyu hatırımızdan çıkarımayıp üzerinde işleyelim.

GÜLE GÜLE!

Meftûn DELİÇAY

Sana da yol göründü kızım, sana da... Çok yolcular gitti bu yoldan. Elllerinde mendil gözlerinde yaş. Bazen bir sevgili dost.. Bazen bir arkadaş.. Hepsi "yine geliriz dediler,.. Aradan yıllar geçti. Hâlâ dönmediler.

0000

Kampana çok acı çalıyor kızım, çok acı!.. Hele trenin şu keskin düdüğü, çırpınan gönüllerde saklayan bir ayrılık kırbağı... Elden ne gelir ki sen de gideceksin işte... Hasret kanununun ayrılık maddesi gözyaşı yazıyor... Ve heyhat!.. Bu gözyaşı, senelerce.. senelerce uzuyor...

0000

Kuşlar, seni uğurluyor, kuşlar... Hasreti gagalarında; acıyı kanatlarında taşıyan kuşlar... Rüzgâr seni selamlıyor, çam dallarının yapraklarında.. Sana da yol göründü.. Hem de ne uzak yol!..

0000

Gececeğin yollara kurban.. Sağını dağıtacak yellere kurban.. Mavi şehirlerde, mor akşamlarda yanaklarını örtecek tüllere kurban...

Sen güle güle git. Ben ağlıya ağlıya kalayım. Ne çıkar. Ağlıya ağlamanın ve hıçkırığın tiryakisi oldum artık...

0000

Leylâklar getirdim sana. Okşanmamış, koklanmamış taze leylâklar... Onların her yaprağı şiirlerimden bir mısra saklar. Onları göğsüne bas; koklayarak git. Dolumusun, boş musun yoklayarak git..

0000

Gececeğin yollara haber yolladım. Yüce dağlar (yol veririz) demişler. Çiçeklere mektup saldım rüzgârla.. (Gözleri yaşlı değilse yol yok) diye inleşmişler... Dağlar seni seviyor. Çiçekler beni..

0000

Yolcu yollamayı sevmem.

Mendil sallamayı sevmem. Fakat senin gidişin öldürüyor beni ikigözüm öldürüyor... Haydi yolun açık olsun. Sen de git. Senin içinde ağlıyayım. Senin için de çağlıyayım bir zaman.

0000

(Dönerim) diyorsun!.. Kimbilir ne zaman. Belki bir gün.. evet belki bir gün dönersin.. Fakat döndüğün zaman gittiğin zamanki gibi olacağmısın? Ve yine döndüğün zaman beni yerinde bulacak mısın?..

Aylar gelecek.. yıllar gelecek. Sabahları sensiz uyanacağım. Akşamları kimse beklemeyecek beni pencerede.. Şu, gördüğün siyah dalgah saçlarım ağaracak. Gözlerinde tutuşan bu hâlyalı bakışlarım sönecek. Anlımı kırıışmış; yüzlerimi buruşmuş bulacaksın...

0000

Uğurlar olsun kızım, uğurlar olsun...

Ne yapalım defterde bu da varmış. Ne çıkar ellerim titremiş. gözlerim yaşarmış... Sen dudaklarında o tatlı tebessüm, güle güle git.. Gökelim bu derdi biz de bir zaman..

ŞİKÂ YET ——— ŞİİR

— 1 —

Ufkumdaki perde
Sıyrıldı seherde;
Yanmakta vücudum,
Düşdüm gene derde.

— 2 —

Sönmekte hayaller,
Mahvoldu emeller;
Gözyaşları döktüm
Seller gibi, seller!..

— 3 —

Geçmez emelinden,
Çok yandım elinden.
Kıymetli baharı
Yıktım temelinden !..

— 4 —

Aşkım dile geçti,
Omrum bile geçti;
Sevdalı başımdan
Binbir çile geçti!

— 5 —

Hicran var içerde,
Düştüm gene derde.
Akşamki hayaller
Kayboldu seherde...

Abdullah Öztemiz

TETKİKLER:

Şairlerimizden (Sunii Dai)

Abdullah Öztemiz

(Sunii Dai) birinci Ahmed, ikinci Osman; birinci Mustafa, Dördüncü Murad devirlerin de yaşayan Malatyalı şairlerdendir.

Şiirlerinde bu mahlası kullanan Büyük Şairimizi, Malatyalılar başka bir adla tanırlar: (Koca Vaiz), Sunullah efendi Hoca) zamanın) sadece maaruf bir şairi değildir. Onun en Büyük şöhreti Zühtü ve takva sahibi pek kıymetli bir âlim ve fazıl olmasındadır.

Büyük şairin evladı ve ahfadı şehrimizde (Vaiz oğulları) adıyla maruftur.

(Koca Vaiz) adıyla tanılan türbesi (Eskimalatya) da dır. Her vakit ve her kes tarafından ziyaret edilen bir türbedir.

* * *

Buradaki rivayetlere göre dördüncü Murad iki dafa Malatyaya uğramıştır. Birincisi (Revan) seferi ne giderken 1636 senesinde, ikincisi (Bağdat) ın fethine giderken 1639 senesindedir.

Dördüncü Murad han ve kervansarayları harap olmasına rağmen yine eski güzelliğini kısmen muhafaza etmektedir.

(Malatya)da kaldığı uzun müddet zarfında hangi binada ikamet ettikleri belli olmamakla beraber kendisi için yaptırdığı meşhur hamamı hatta yıkandığı kısım,son zamanlara kadar malûm bulunmakta idi.

Yine rivayet ederlerki :

Dördüncü Murad, Eskimalatya da, kendisini karşılamaya gelenlerin hepsine iltifat yaparken, bir müddet sonra ziyaretine gelen Sunullah efendi hocaya darılır, takılır... Hoca da (Sultanım, ben sizi Fırat nehrinde ilk defa karşılamıştım. Bunu elbette hatırlarsınız) deyince dördüncü Murat çok memnun kalır. Hayırlı dualarda bulunmasını temenni eder ve kileyik köyündeki birçok tarlaları ona hibe eder.

* * *

(Sunii Dai) nin şiirlerini toplayan bir divan mevcut olmamakla beraber, Malatyalı şairler hakkında bulduğum bir kitapta (Koca vaiz) adını kullanmıştır.

Dördüncü Murad ın Revan bağdad fetihlerine karşı söylediği methiyeleri Halep kalesinden cirit atışlarını tasvir eden manzumeleri, Malatya Hakimi (Mümin Paşa) nin icraatı hakkındaki şiirleri muvafak olmuş eserlerinden sayılabilir. (Sunii Dai) bu manzumelerinin bir çoğunu ustaca düşürdüğü tarihlerle süslemiştir.

Bir Şiiri

Tarihi berayi kudüm (Mümin Paşa Hakimi Malatya)

Meyve ağaçları - Zararları

Tarım Md. Bedri SÜZER

Malatyada yağışın vasatısı 350 dir. Bunun 932 de olduğu gibi 170 milimetreye düştüğünde olur. Suhunet azami 38° asgari-18° dir. Suhunet fakı ise 56, rütubet kasım nihayetinden Ocak sonuna kadar % 97 Temmuz ağustos aylarında ise % 6 ya düşmekte.

Bura iklimini basitliğile anlatan şu rakamlar 4-5 senede bir defada olsa Malatyada hububat ziraatını verimsizliğe sürümekte, böyle kurak yıllarda atılan tohumluğu çiftçi zor kaldırmaktadır, step iklimindeki kuru ziraata zaten bu hal böyle müstesna yıllarda mukadderdir.

Keza sarfettiği bütün emeklerde paraya çevirmek suretile çift-

çinin bir dönümlük yere harcadığı para 41 lira 37 kuruştur. Bu miktar yerden çıkan samanın değerinde bundan düştükten sonra dönümden ortalama alınan 100 yani 7 kırıat dane buğdayın beher kilosuna çiftçiye bugünkü şartlar altında Malatya çiftçisine 28 kuruşa mal olmaktadır. Kısaca çiftçi harcadığı emek ve masraflar karşılığı bir dönümden 28 liralık buğday kaldırır.

Meyvacılıkta ise:

Kuraktan buğdayın 20 de 1 i kadar müteessir olmaz, kanaatkârdır, Buğday ekilmeyen fena ve kayalık, taşlık tapraklarda çok iyi yetişir.

Bir dönümlük yerde ortalama 20 Elma ağacı olduğuna ve bir ağacın yılda yapılan masrafın mecmuu azami 20 lira olduğuna göre dönüme 400 lira bunun ambalaj pazara taşıma sair masraflarında 400 kabul edersek bir dönümlük bahçeden alınan meyvalara ceman 800 lira masraf yapılır. Buna karşılık bir elma ağacından en az yüz kilo elma alındığına göre; 20 ağaçtan 2000 kilo mahsul kaldırılır. Bu gün Malatyada kurtlusunun çürüğünün beher kilosunun çürüğünün beher kilosunu 80 kuruştan aşağı almadığımızı göre bunun para tutarı 1600 lira

Bu kubabı feleğe. banii kâhi gerdün
Yer yer envarı ibadatı imad eyledi hep
Bes kimin olsa dilinde bu mefatih dua
Herne bağlı kapı varsa kuşad eyledi hep
Azmü rezmidince sebazi gazatı kudema
Çün Malatya diyarında cihad eyle dihep
Mevlidi seyyit gaziye galip bir Gazi
Cevri pazarı nihayayı kesap eyledi hep
Esadı lütfü ata hazreti Mümin paşa
Hakim olup keremi halkı ibad eyledi
hep
Feyzi haktan dedi bu Sunii Dai tarihin
Geldi ol mümin müslimleri şad eyledi
hep

eder. Demekki safi kâr 800 liradır. Bu hesapla buğday ancak kendini bugünkü fiyatla başa baş kurtarmaktadır.

Merkez ilçenin 30 köyünde beher köy 31000 ağaç hesabile 325 bin elma, armut, 605 bin kayısı, olduğu dairemizde oldukça sihhatli şekilde tesbit edilmiştir, Bunların meyva hasılatının para verimi asgari 13 vasati 37 küsur milyon Türk lirasıdır.

Fakat arkadaşlar Malatyada ne bir ağaca değil 20 lira 5 lirada masraf yapılır nede dönümden safi 800 lira kâr alınır.

Bunun belli bir çok sebeblerinin başında kayıtsızlıktan doğma zararlı haşere ve hastalıklar gelir. Bunlardan Elma pamuklu bitleriyle bilhassa elma iç kurdu dediğimiz karpokapsadan kısaca bahsedeceğim.

Karpokapsa: Bu kurdun güzel kahve renkli ve boz lekeli çiğili bir keleşbeği vardır. Mayısta Elmalar üzerinde uçuşmağa başlar henüz yeni dökülen çiçek gözlerinin çevriminde meyveciliklere akın ve yaprak sapları dibine yumurtlar 10-15 gün sonra yumurtalardan incecik kurtlar çıkar meyvelerin henüz açık çiçek gözlerinden veya bu gözler kapanmışsa kabuğu delerek meyvenin içine girer. Girdiği delikleri kapatır ve tanınmazda iki hafta kadar içerde kalan bu kurtlar tombullaşır, penbeleşir ve ensesi siyahlaşır. Bu ergenliğe delildir. Bu hale gelen kurt çekirdekten kabuğa değru yol alır ceviz büyüklüğünde olan meyva bu yaraya dayanamaz sararır dökülür.

Bu kurtlar tekrar gövdeye tırmanarak kabuk altlarında ağaç diple-
rindeki yapraklar arasında kirli bir koza sararlar ve içinde gelin olurlar 10-15 gün içinde bu kozalardan tekrar ikinci keleşbeğler çıkar. Buda Temmuz da olur.

İkinci keleşbeğler Temmuzda her elmaya yumurta bırakırlar elmalarda oldukça büyümüşdür bu yumurtalardan çıkan kurtlar kabuğu delerek içeri girerler bunlardan erken olgunlaşanlar gövdelere gel olgunlaşanlarsa elmalarla depolara giderler tavan arasında durur deliklerinde koza sarıp mayısa kadar bunun içinde kalır.

Çaresi :

1 — Yerden 1 Metre yükseklikte altına talaş konmuş bir karış genişliğindeki kuşakları Haziran başında bağlayıp bunun altında toplananları haziran sonunda toplayıp yakmak ve temmuz sonlarında bunu tekrar etmek.

2 — Haziran, Eylül, Ağustosta dökölmüş meyva ve yapraklar toplayıp yakmak.

3 — Kurumuş kabukları tah-ta ile kazıyıp yakmak.

4 — Elma konan yerlerin sapı ve pencerelerini tel ve kafeslerle örtmek.

5 — Ağaçlara su yürümeden 10 gün önce dal ve bedenlere 100 kilo suya 8-10 kilo karbolineum karıştırıp sürmek.

6 — Arsenikli ilaçları 2 veya 3 defa atmak.

Bu hastalık'ara karşı halkın aldığı tedbirler :

Sadece hiçtir bir odacısile eleman mevcudu üçe varan ziraat teşkilatının ise bu işleri başlı başına başarması hayalen dahi imkân sızdır.

Görüyoruzki Malatyada her esnafın, Tüccarın, bir veya bir kaç bahçesi vardır yine görüyoruzki bunlar sık sık gittikleri istanbuldan dönüşlerin mantarlı iskarpin-den tutunuzda her cins fantazilik eşyaları getirirler fakat tek bir pülerizatör getireni görmedik duymadıkta eve cidden takdire değer gayret sarfeden bazı meraklılar var fakat bunlarda meraksızlar arasında tamamen siliniyor. Ziraat mesleğinde beraberlik olmadıkça neticeyi verim daima elemli olur. hele onun her yerde yer alması yani kumaş ve altın gibi muayyen yerlerde değilde, çeşitli iklimlerde geniş alanlarda şu veya bu şekilde yetişebilmesi, yetiştirici adetlerinin kabarıklığı sebeble şu konuda herkes aynı derecede kendini selahiyetli görür. Bu hal ise neticeyi maalesef çok küçültür.

Bununla beraber Malatya bahçecileri meyvacılığa karşı cidden çok büyük istekleri vardır. Bu sebeple olmaliki her bahçe adeta bir meyva koleksiyonuna dönmüştür. 20 ağaç dikilmesi ancak kabil olan bir dekarlık yere O, bu zihniyetle şu çeşitte bulunsun diye memleketin 4 bir yanından getirdiği çeşitlerin 60-70 ini dikmiştir. Bu durumdan bahçe kültürleri gibi islah müesseseleri sonsuz derecede istifade edebilirler.

Sayın Dinliyicilerim :

Meyveciliğin ziraatın diğer şubeleri arasında mümtaz bir durumu vardırki O da her yerde her iklimde yetiştirilememesidir. Memleketimiz ve bilhassa güzel Malatya bu bakımdan müstesna bir duruma maliktir.

Bizim elmamızın beher kilosunu mısırdada 13 Türk lirasına satılmakta olduğu ve dünya durumunun salaha kavuştuğunda, Tayyarelerle Malatvadan Amerikaya 37 saatte nakliyat yapılabileceği bu arada Malatya kayısının beher kilosunu Amerikaya 25-30 liraya satabileceğimizi geçen sene Malatyaya ilkgelişimde, sayın valimizin huzurlarında Devlet hava yolları umum müdür muavinlerinden dinlemiştim. Yalnız hastaliksız olmak şartile.

Pazarmı istiyoruz : didinelim hastaliksız, istenilen vasıfta bol meyveyi artan miktarda yetiştiririm. Pazar kendiliğinden doğar. Yoksa bugün ilgilibir Bakan bir bölgede sabit bir istihsalin aranan ağırlık ve vasıfta yetiştirileceğine şahit olmassa pazarı nasıl ve ne şekilde bulabilir.

Bu yıl bahçelerimizdeki elma ağaçlarında tıpkı pamuk gibi beyaz yığınlar var. Bunların altında hortumları ağacın kabuğuna sokarak emen bitler yüzünden fidanların pişik kaldığını, çiçeklerin dököldüğünü, dalların kuruduğu veya dal gövde de biçimsiz yumru ve urlar yaptığını daima görürüz hele bakımsız bahçelerde bunlar çok çoğalır. Bitlere birşey yapmazsak bütün elmaları sarar buna karşı çare :

1 — İlaçsız yapılacak işler :

A — Bahçeyi daima temiz bulundurmak.

B — Ağaçların altını vaktinde belletmek, gübre verip onları kuvvetli bulundurmak.

C — Çok zarar görmüş bitli ağaç ve dalları ve urları tamamen kesip derhal yakmak, yara yerlerine katran sürmek.

D — Güzün ve kışın ağacın kavlanmış kabuklarını temizlemek, bitli gövdeleri tel fırçalarla fırçalamak.

E — Ağaçları budayarak bol güneş ve ziyaya kavuşturmak.

İlaçlar:

2 — Kış mücadelesi:

Kışın sonlarına doğru yani domurcukların patlamasından iki hafta önce :

Gövde üzerinde ana köklerin dallanmağa başladığı yerdeki toprak 15 santim kadar açılır. Buraya

a — Tütün tozu veya sönmemiş kireç tozu atılır. Üzerini toprak ile kapattıktan sonra hafifçe sulamak veya:

b — Hafifçe ıslatılmış keten yağı sürmek veya :

c — 10 kilo meyva ağacı karbolineum u veya 10 kilo ovisit 100 kilo suya katarak bu katıklı suyu

sert fırça ile aynı yerlere sürmek yine suyun 100 kilosuna 7 kilo karbolineum veya 7 kilo ovist karıştırılır. bunlar yoksa :

e — 1 kilo petrolu iki kilo arap sabunu ile çarparak karıştırılır, Azar azar su vermek suretile petrol sabuna yedirilir. Ayrıca 110 kilo suda 15 kilo tütün kırıntısı 48 saat bırakılır. Sonra süzülür. petrollu sabunla bu tütün suyu yavaş yavaş karıştırılır. Böylece hazırlanmış ilaçları ağaç oldukça yaşlı kabuklarında çatlaklıkları varsa badana eder gibi sert fırça ile sürmeli, çatlaksız dallarada püskürtmeli.

Yaz mücadelesine gelince:

a) 1,5 - 2 kilo albolineum'u 100 kilo suyu katarak veya

b) 90 kilo suda 8 kilo tütün kırıntısı 48 saat bırakılır. Ayrıca 1,5 kilo arap sabunu 10 kilo suda eritilir tütün suyuna önce arap sabunu sonra 2 kilo ispirto karıştırmak suretile veya:

c) 100 kilo su 2 kilo arap sabunu 1 kilo zeytin yağı 3 kilo ispirto yukardaki gibi bir birine karıştırılarak elde edilen ilaçlı sulardan birini ağacın her yanına püskürtmek.

4 — Daha fazla izahat, ilaç ve makinelerin nerelerden ne suretle temin edileceğini öğrenmek isteyenlerin dairemize baş vurmaları.

Kâhta adı ve kuruluşu çevresinde inceleme ve yorumlar

Yazan.: Merkez, İsmetpaşa
okulu öğretmenlerinden

Bedri ÖZBEY

Tarih, mücerret bir ilim değildir tarih hayat içindir. Tarih milletlerin ve kavimlerin varlıklarını muhafaza etmek, kuvvetlerini inkişaf ettirmek içindir.

Gazi M. Kemal

Üç yanını engin denizlere bırakarak sırtını İran yaylasına yaslayan ve Trakya'da son bulan, dünya kara parçasının en büyüğü, Asyanın öne sayılan Türkiye toprakları gerek coğrafi, gerekse tarihi cephelerden önem kazanır. Avrupa ve Asya arasında geçit ödevini görür. Kadim ve yeni devirlerin medeniyet beşiği, büyük Türk milletinin öz ve ana yurdu olan « Türkiye Cumhuriyeti » sınırları içindeki toprakları, taşları yoklayınız, mutlaka yüzyılların çeşitli yaşama çağlarını ulus ve devletlerin değişik ve benzersiz hayat ipuçlarını bunların arasında ve altında bulur, okur ve şaheserlere rastlarsınız.

Toprağımız, taşımız hep tarih, yurt eteklerinde erkolojik bünyede sürü sürü anıtlar, hüyükler, eşsiz heykel ve köprüler paralar, Milattan öncelere varan uzun yüz yılların arasında göçerek yok olan insanların terk ettikleri hudutsuz eserleri -bize bu gün yaşadıkları esrar dolu safhaları açıklamakta ve bu tarihi belgelere bakarken hayretlere dalmaktayız.

Yaşayış, sanat ve medeniyet

dereceleriyle, o çağların millet ve devlet kudretlerini bunlardan hep öğrenmiş bulunuyoruz. Bize karanlık noktaları aydınlatan bilginlerden en özlü yorumlarını işte hep bu tarihi eserlerden alarak vermektedirler. Bunun için tarih milletlerin aynası ve geçmiş çağların makesi olmuştur.

Malatyanın kazası bulunan Kâhta, doğu bölgeye düşer ve koununda halen sakladığı yüzlerce tarihi eserlerle değer ve önem kazanır.

Bu tarihi kaza asıl adını nereden almış, ne zaman kurulmuş hangi yüzyıllardan beri bu adı taşıyarak gelmiş? Henüz kesin olarak bilinmemekte isede özlü rivayetlerle, tarihi belge ve mevcut kitabelere bakılarak şöylece bilgi verilebilir.

A—Eski lugat kitaplarının bir kısmında [1] (Ehterler'le Osmanlı lugatlarında)[2] (Kamusul'alem) de sadece, «Kâhta, bir belde adı, burcubarularıyla marf kadim bir mahal ismi» (eddürerül müntehabatül mensure, fistilâhil gatatil meşhure)

[1] — Büyük ve küçük Ehter lugatları

[2] — Kamusulâlem cilt 5 S. 3808

[3] adlı eserde «asarı atikaları ile meşhur beldeî kadime» diye tevzih olunur. Bu kelimenin nereden geldiğini hiç birisi araştırmaz; ancak kışe şeklinde anlamlanır.

B—Asya kıtasında, Baykal gölü yakınlarında halen Rusyanın siyasal nüfusu altında bulunan (Kâhta), veyahut (kiahte), adlı bir kasabanın mevcut olduğu, eski Türk göçleri sırasında, Uygur veya Oğuz Türklerinin buralara gelerek kasabayı kurdukları ve kendi öz yurtlarının adlarını vererek kâhta dedikleri.

C—Milattan önce bu topraklar da Etililerin asırlarca yaşadıkları Etileri istihlaf eden Asurluların Etilere (kata) dedikleri ve bu kata adının eski Uygur ve çivi yazılarının lehçeleri tamamen bildirmeyen dar ifadeli yazıların yanlış veya eksik okunarak (kata) yerine zamanla (kâhta) söylendiği.

D—Halen Kâhta kalesinin taşlarında hicrî 690 tarihini taşıyan kitabelerde arapça olarak (Elkakta) yazıldığı ve bu adın daha önce verildiği kanaatı.

[4] E—Elhanlerden Hülâkühan 652 hicrî yılında bu bölgelere tesahüp ettiği zaman, kardeşi (Kiha to) yu da Kâhta kalesine serdar tayin etmiş ve burada hüküm sürmüşlerdir. Müstahkem bir yer olan bu kalenin ebedi şerefini kazanmak üzere serdar adını vererek kâhtu kalesi dendiği, yer yer bu adın kâhtada istikrar kıldığı tahmini.

Ad etrafında şu bir kaç ihtimal ileri sürülerek az çok durumu aydınlatır sanmaktayız. Asıl kâhtayı kuranların ezeli ve hakiki

sahipleri bir türlü meydana çıkarılamadı. Ancak, tek ve kuvvetli bir delili varsa oda, asyadan gelen Türklerin kâhtayı kurdukları ve öz yurt adlarını verdikleri, buna misal olarak «Kocaeli Hendek, Türkistan Türklerinin orada kurdukları öz ve eski yurtlarının adlarını verdikleri ve anadoluda bu kabil mahallerin kurularak adlandırıldığı tarihî tetkikler bize göstermektedir.

Kâhta, betahsis, kadimen Hükûmeti içine alan tarihi kale adıdır.

Kâhta, adı verilmeden önce buraya (Kamma) dendiği Asur krallarından (Sarguna) ait bir yazıda bilinmekte [5] isede buda kati değildir.

Kale tahribatından sonra, kale yanında kurulan yere kâhta denmiş «burası halen bir köy halindedir.»

Bildiklerimiz hep kâhta üzerinde tekâsüf eder. Yıllarca hükûmet burada kalmış, Milâdî 1920 yılında hükûmet merkezi buradan kaldırılarak külûge nakledilmiştir.

Şimdiki hükûmet merkezi ad itibarıyla halk arasında değişirserde resmen kaza adı kâhtadır.

Külûk nefsi kasaba düz, hava dar, kalkındırmaya elverişli bir mahaldir. Halk ağzı ve yerli lehçe sidir. Ne olursa olsun kazanın adı gibi yaşadığı hayat ta uzun çağlara kadar uzar. Eski hükûmdar ve serdarların inan ve güvenle hayat geçirdikleri bu bereketli topraklar da bu gün biz Türk çocukları yaşamakta ve başımızda şanlı Türk Bayrağı dalgalanmaktadır.

[3] — Kamusulâlem cilt 1 S. 175

[4] — Türk tarihi R. Nur. cilt 2 S. 219

[5] — Malatya tarihi: R. Çavdarlı eseri Fırat gazetesi tefrika No. 8 - 29 - 6 945

Bir Dilek

Hüsnü TULUNOĞLU

Şehrimize, on kilômetre mesafede tarihe şanlı sahifeler bağışlayan; eski bir yurdumuz vardır. Âsırların san'at hazinesini çökük omuzlarında taşıyan ve 1255 tarihindenberi terk edilmesine hiçbir milli ve kültürel ihtiyaç olmayan gelişi güzel bırakılmış olan; eski Malatyamızın, havasının letafeti, suyunun nefaseti kadar bu şirin ve seyimli yurdun ünlü mazisinin her sahifesi, göğüs kabartacak kadar zengindir.

Doyum olmayan bu güzellikle ri içindeki gözler yaşartıcı vaziyettir ise : cidden bu günkü nesil için utandırıcı bir durumdadır. Her köşesi ve hatta her taşı kendi dilile ben, bin yaşındayım, benim kadir ve kıymetimi bilin, gaip olursam, güzelliğimi yerine getirecek kübik mimari değildir. Saklayınız, buna vurulan [her çekiç ve her mala; kıymet biçilmek bir sanatkarın ince ruhunun eseridir. Diye söylüyor Bizler ise : Vah! Vah! bile demediğimiz gibi gözlerimizin önünde sökülüp balast taşı yapıldığına da ses çıkarmamış olduğumuzu bütün acılığile duyuyoruz.

Bu gidişle elde kalan bir iki Minare ve çeşme büyük mabedimiz Ulu Camiinde; yerinde yeller esceğini göreceğiz. Bu mabedin yanı başında (Beş kardeşler) diye anılan yatacın cümle kapısındaki oymacılık sanatı Sivasın yeşil medresesi-

nin kapısındaki oymacılıktan daha üstün bir sanat güzelliğini taşıyor du. Fakat, bu gün izine bile rastlayamayız. Sebeplerini inceden inceye aramaya ne lüzum var. Tam bir asır unarıcı bir elin değmemiş olması kâfidir.

Mevcut eserlerin hepsi asırlık bir ihtiyar ve en ufak bir rüzgârla devrilmeye namzet.. ne acıklı bir manzara...

Yurd severliğin yegâne nişanesi olarak her sene mayıs ayı içinde ve muayyen günlerde hemen hemen, bütün Malatyalılar burasını görmeyi adet etmişlerdir. Gideriz, yatan ölülerimize birer fatiha ve yıkılan eserlerede yalnız ne yazık... deyerek döneriz.

Bence, bu gîtme ve gezmelerden maksad; hasta eserlerimizin tedavisini düşünmek, yaralarını sarmak ve ayakta durmalarını sağlamak cihetini başbaşa düşünmek tir. Onların istediği de bu.. fakat nerede...

(Eazzellah) cümlesile kuruluş tarihini öğrendiğimiz bin yaşını çoktan aşmış Ulu camimizi görmeden ve bir cuma namazı kılmadan ayrılamayız. Bu mübarek mabedin her köşesi bir sanat hazinesidir. Çini tezyinatındaki bedii gönül alıcı olgunluğu itibarile bir şaheserdir.

Ne yazıkki pafta, pafta sökü-

lup sırra kadem basıyor. Şarktan ve garpden gelen mütemadi yıkıcı kuvvetlere göğüs geren ulu mabedimiz koltuk değneklerle ancak ayakta durabilmektedir. Onun hakiki bir göz yaşını ifade eden taş ve topraklarının dökülmesi, çatlak kubbesinin de pek yakında çökeceğini bize bildirmektedir.

O kubbe ki : ufak kiremit parçalarıyla çini tezyinatından kaynaşmış parlak lahuti bir semayı andırır.

Mütevazi bir köşesinde yapıcısı (Yakup bini Ebubekirül - Malati) ismini taşıyan Çini kiremitin bile kubbesinin çatlamasile yerinden oynamış olması bu çöküntünün dehşetini ve yakınlığını gözlerimiz önünde bir kat daha kuvvetlendirir.

Sanattaki dehasının canlı şahidi bu muazzam mabedin çökmesile bu aziz ve mağfur hemşehrîmizin necip ruhunun bizlere neler diyeceğini okuyucularımın takdiri ne bırakıyorum.

Gerçi: çok gayretli ve değerli bucağın müdürünün imkân ve fırsatları kaçırmayarak mevzii yareleri sarmakta bulunduğunu memnuniyetle görüyoruz. yalnız yare o kadar derindir ki : büyük himmet ve fedakârlıklar beklemektedir.

Yazlık ve kışlık kısımlarını içinde taşıyan bu şaheserin mimari durum ve kıymeti hiç şüphesiz ki : ülkemizdeki diğer eski eserlere göre ön saftadır.

Estetik vaziyeti, insanın parmağını ağzında bırakır.

(Vîcdan hürriyeti) diye kabul ettiğimiz (layıklık) böyle büyük bir eserin harap olmasına hiç de razı olmaz kanaatındayım. Vakıflar idaresince: saklanması lüzumlu eserler arasına alınmış olduğunu sevinçle haber alıyoruz. Ümit ederiz ki; çatlak kubbesi çökmeden tamir edilir ve bizlere, eslafımızın muazzez ruhlarının acı sitemlerinden kurtulmuş ve vîcdani bir istirahat kavuşmuş oluruz.

Malatya Köy Türkülerine toplu Bir Bakış

Şemsi BELLİ

Folklorun her sahasında olduğu gibi, köy Türkülerinde de Malatya, büyük bir zenginliğe sahip bulunmaktadır. Bilhassa Tahir bucağına bağlı Argavan mıntakasını içine alan köyler, halk türkülerinin en bol ve en zengin bir sahasını teşkil etmektedir.

Argavan dan tâ Arapkir köylerine kadar geniş bir alanda en fazla yayılan türkü Ağgül türküsüdür. Muhite göre başka başka şekillerde söylenen bu güzel türkünün bestesi de, güftesi kadar sami mi ve tatlıdır.

Türkü şöyle başlar :

Aşağıdan gelir benim Ağgülüm
Puşusu ipekli saçı sümbülüm.
Hastayım bitkinim neyliyem yâri,
Ağgülü görmeden gelecek ölüm.

Aşağıdan gelir benim şekerim.
O yar benim olsa gamımı çekerim.
Beni ağgülümden ayıranların
Söker de evini bostan ekerim.

Aşağıdan gelir benim şişmanım.
Seni sevdiğime vallah pişmanım
Seni benden beni senden edenler,
Seninde benimde kanlı düşmanım.

Aşağıdan gelir saçı sırmadan.
Ben nereye gidem yarı sarmadan.
Verin tabancayı vuram kendimi.
Daha hayırlıdır böyle dünyadan.

Aşağıdan gelir geline benzer.
Saçların sırmanın telline benzer
Alâ gözlerine kurban olduğum,
Çiçekli bahçenin güllüne benzer

Bu şekilde değişik kıtalar halinde devam eden Ağgül Türküsünden sonra en güzel türkü (Değirmen üstü çiçek) türküsüdür. Bestesi kıvrak bir oyun havasına benzeyen bu türküden de bazı kıtalar alıyorum.

Değirmen üstü çiçek.
Orak getirin biçek.
Ben yarımı tanırım,
Orta boylu, mor çiçek.

Değirmen bentli olur.
Kız seven dertli olur.
Seversen bir gelin sev,
Sözüne mertli olur.

Değirmenin su başı
Durmaz gözümün yaşı.
Ben kaçırıp gideyim
Gelsin vursun kardaşı.

Argavan köylerinden biraz daha yukarılara Şotik dağlarına doğru çıkalım. Halk türkülerinin berak bir pınar suyu gibi kulaklarımızı okşayarak dalgalandığını hissediyoruz. Birik köyünden Ali Kara-kaştan derlediğim şu türkü ne kadar güzeldir...

Birik'in önünde bir büyük yazı.
Bana sebep olan emminin kızı.
Dilerim allahtan kör olsun gözü,
Ben murat almadım el de almasın.

Aıncasının kızını seven ve ne-
ticede kanlı bir aşk kurşunu ile
topraklara karışan meçhul bir gen-
cin derin yarasını bu acı türkünün
nağmelerinde hissetmiyor muyuz.

Birik'in önünde yayılır atlar.
Mezarım üstünde bitmesin otlar.
O yarın koynuna girmesin yadlar
Ben murat almadım el de almasın.

Birik'in yolları yürüyüp gider.
Taramış saçını sürtüyüp gider.
Böyle haksızları severse insan
Genciken toprakta çürüyüp gider.

Yine Ali Karakaştan derledi-
ğim (Deli gezen) türküsü çapkın
bir köy gencinin samimi ihtirasla-
rını terennüm eden tatlı bir köy
havasıdır.

Kız gelirim yorca yorca.
Türlü çiçek olmuş gonca.
O sendeki kara gözler,
Beni hep batırdı borca.

Aman aman deligezen

Kız gelirim yar yar diye
Bir sevdiğim var var diye,
Niye beni azarlarsın
Senin derdin pek zor diye.

Aman aman deligezen

Kız gelirim evinize.
Nabalların boynunuza.
Ya bana bir yar getirin.
Ya da alın koynunuza.

Aman aman deligezen

Yar uğrunda borca giren bu
çapkın köy delikanlısı, duygularını
okadar samimi ve saf bir lisanla
anlatıyorki kızların bu teklifi kar-
şısında afallamamalarına imkân
yok.

Çapkın genci kızlarla başbaşa
bırakıp Sarı çiçek yaylasına doğru
tırmanalım. Baharla beraber renk
renk, çeşit çeşit çiçeklerle dolan her
köşesinde bir aşiret, her tarafında
bir çadır bulunan bu güzel yayla
yaz aylarında en heyecanlı günle-
rini yaşar.

Develere yüklenen renkli kema-
liye kilimleri, çiçekli çuvallar,
püsküllü heybeler, dikenli gölden
ağır ağır geçerek çingirak sesleriy-
le yaylaya ilk selâmlarını sunar-
lar.

Lâcivert bir yaz akşamı bu ça-
dırlardan birine misafir olursanız
at kışnemelerine karışan kaval ses-
lerinin arasından aşiret gençleri-
nin tatlı türkülerini duyarsınız.

Ahtım olsun konuşmayan gızınan.
Yaktı beni cılve ilen, nazınan.
Taze merhem inen, ince duzuman,
Yaramı dağıladı kül etti beni.

Kızdan ağzı yanan bu yayla
delikanlısının serzenişini müteakip
genç bir aşiret kızının pınar yolun-
dan akseden gönül yankıları duyu-
lur.

Şotik illerinde bir yiğit gezer,
Eğlemiş kır atı, terkisin çözer.
Maşallah deyin ki değmesin nazar,
Allah yardımcısı olsun o yarın.

Türküyü dinlerken sözü geçen
yiğit gözlerinizde canlanır. Kilot

pantolonlu, kaytan bıyıklı, siyah gözlü, yakışıklı bir delikanlı.. Kır atından henüz inmiş, çadırın önün de atın terkisini çözmektedir.

* * *

Aradan dört ay geçtikten sonra çadırların kazıkları sökülür. Ki limler dürülür. Yağ tulumları bağlanır.. Ve aşiretler yavaş yavaş çadırlarını yükleyerek yayladan ayrılırlar...

Yayladan köye dönüş tahmininizden daha çok hazindir. Muhtelif köylerden gelerek eski yurtlarında çadırlar kuran bu aşiretler de birbirlerini seven genç sevdalılar, komşu çadırdaki falan köylü kıza aşık olan delikanlılar artık birbirlerine veda ederler. Ta gelecek bahara kadar onlar ayrı kalacaklardır. Belki de gelecek yaz ay nı yerde çadır kurmazlar. Ve zavallı aşk kurbanları kanayan kalplerinin damlalarını içlerine akıtarak hep ayrı yaşarlar.

Yine bir yaz sonu... Develer, Katırlar yokuşu aşarak köye doğru yollanıyorlar. İpek puşulu gelinler, kutnu fistanlı genç kızlar komşularından ayrılırken gözyaşlarını

zaptedemiyorlar. Hakikatte bu göz yaşları kimin için dökülüyor... Orası meçhul...

Yalçın bir kayanın üzerinde uzaklaşan sevgilisine veda türküsü çağıran bir aşiret delikanlısının sesi ufukta dalga dalga eriyor.

*Gidiyisin uğur ola
Düz ovadan yolun ola.
Üstüme yar sever isen
İki gözün de kör ola.*

*Çadırın sökülür gider.
Saçların dökülür gider.
Eğer sözünde durmazsan
Bellerin bükülür gider.*

Türkünün acı nağmeleri kayalarda sönüp giderken, karşıda nef ti tepelerin meşeli sırtlarında uzaklaşan bir kafilenin hayal meyal gölgeleri belirir. Tepeyi aşmak üzere bulunan genç kızın ipek puşusu tatlı bir yayla rüzgârının hırçın elleriyle dalgalanmakta.. ve âdeta geriye dönmek için hasretle çırpınmaktadır...

Şemsi BELLİ

MAVİ GÜL

Şemsi BELLİ

Genç şair Necdet Rıza, içli şiirleri ve çapkın karakteri ile tanınmış yakışıklı ve sempatik bir gençtir.. İstanbulun bellibaşlı bir müessesede çalışmakta ve boş zamanlarında muhtelif mecmualara şiirler yazmaktadır.

Serin bir bahar akşamı kendisiyle Marmara gazinosunda oturmuş dertleşiyorduk. Nasıl oldu bilmiyorum, mevzu yine kadın meselesine intikal etti. Ve genç dostum bana şu hikâyeyi anlattı.

Şükranla tanışmamızdan üç ay kadar sonra idi... O zamana kadar birbirimize öyle ısınmış, birbirimizi öyle sevmiştik ki.. nasıl anlatabayım.. Bütün pazarları beraber geçirir, randevu saatlerini bir saniye bile kaçırmazdık..

Tam bu sıralarda birgün dairede çalışırken telefonun zili çaldı:

—Alo!. Alo!.

—Buyurun hanımefendi!

—Kimsiniz efendim?

—Ben Necdet Rıza.

—Necdet bey, sizinle çoktanberi görüşmek istiyordum!.

—Kimsiniz hanımefendi? tanıyamadım.

—Tanımazsınız. Sizin ve şiirlerinizin takdirkârlarından.

—İltifat buyuruyorsunuz hanımefendi.. fakat...

—Hayır Necdet bey.. Şiirleri-

nizi büyük bir zevkle takip ediyorum... hatta bazan sizi de...

—Beni de mi?

—Evet sizi de... Necdet bey, si zide... Bilmemki nasıl anlatayım? Sizi bir baloda görmüştüm... Genç şair Necdet Rıza demişlerdi.

Ondan sonra her şiirinizi okudukça sizin güzel hayalinizi gözlerimde canlanmaya, size karşı olan duygularım bir şiddetli fırtına halinde kalbimi sarsmaya başladı... Fakat günün birinde başka bir kızla alâkadar hatta evlenmek üzere olduğunuzu duyunca kalbimde beslediğim sevgi ve kafamda kurduğum hayaller, öyle bir kırıldı ki.. Tahmin edemezsiniz.

—Hanımefendi!.. kimden, hangi kızdan bahsediyorsunuz? Benim alâkadar olduğum ve evlenmek üzere bulunduğum hiç bir kimse yoktur... Hem siz neden isminizi saklıyorsunuz?.. Madem ki tanıyorum.. Kendinizi gizlemeye ne lüzum var.. Lütfen isminizi söyleyin de sonra konuşalım... Yoksa kaparım telefonu..

Telefonda derin bir iç çekişten sonra yine aynı ses duyulmaya başladı:

—İsmimi ne yapacaksınız Necdet bey.. haydi söyleyeyim... Şehla Mavi gül... Tanıdınız mı ki? Tabii

hayır.. hem siz Şükrandan başka kimi tanıyorsunuz ki?..

Ah!.. Necdet bey!.. Ne kadar düşüncesizim. Şükranla olan münasebetinizi bildiğim halde sizi yi ne seviyorum.

O, söylerken ben hem onu dinliyor, hemde düşünüyorum.. Şehlâ Mavigül.. Bu isim bana yabancı değildi.. ve hatta bu kadının güzel olduğunuda duymuştum...

Genç ve güzel kadını memnun etmek için kalbe hitap eden bir sesle :

—Şehlâ hanım!.. dedim, emin olunki,Şükranla münasebetimiz me selesi katiyen yalandır. Evet.. Şükranla konuşuyorum... Bunu inkâr edemem.. Fakat şerefim üzerine yemin ederim ki onu sevmiyorum. Onunla niçin konuşuyorum, biliyormusunuz?.. Sadece hususi bir intikam için.. Bunu size telefonda anlatamam... İlerde anlatırım...

—Demek Şükranla evlenmiyeceksiniz...

—Hayır evlenmiyeceğim!

—İnanayım mı Necdet bey?

—Şerefim üzerine yemin ederim !

Kısa bir sükut oldu. Galiba sözlerime inanamıyordu. Onu daha iyi ikna edebilmek için Şükranla evlenmiyeceğimizi bir daha açıkca söyledim...

—Necdet bey.. dedi sözlerinize inandım.. Eğer vefasız olmazsanız sizinle çok güzel ve mesut günler geçireceğimizi tahmin ediyorum. Nerede ve ne zaman buluşabiliriz bilmem ki ?

—Siz bilirsiniz. İsterseniz pazar günü saat onda... köprüdeki kadı

köy iskelesinde.. hani kitapçı var.. ya.. İşte orada buluşalım...

—Peki Necdet bey pazar günü saat onda.. Peki.. Oh!.. nekadar mesudum bilmezsiniz...Müsadenizle size artık yalnız Necdet diyeceğim... olmaz mı Necdet ?

—Olur benim Mavigülüm.. olur!

—Şimdilik Allaha ısmarladık Necdet !..

—Güle güle Mavigül... Güle güle

Ve sonsuz bir heyecan içinde istemiyerek telefonu kapadım.

O gün akşama kadar dairede hep Mavigülü düşündüm... Onu henüz şimdiden sevmeğe başlamıştım.. Her halde güzel bir kadındı.. Şükrandaki güzeldi amma insan bu.. Gözü doymuyor ki !..

Sevda krokisini sevişme plânını.. buluşma grafiğini.. hepsini çizip hazırladım. Çarşamba günleri Şükranla, pazarları da Şehlâ ile gezecektim.

Günler çok yavaş geçti..

Yahutta sabırsızlandığım için bana öyle geldi.. Nihayet pazar sabahı kılığı, kıyafeti düzerek doğru iskeleye indim.. Ben Şehlâyı tanımadığım için o beni görür görmez muhakkak yanıma geleceğini tahmin ediyordum.. Ondan on ikiye kadar şu Mavigül, bu mavigül diye sayıklayıp durdum.. Ne gelen var.. ne giden...

Her halde bir mani çıkmıştır da gelememiştir diye düşünerek eve geldiğim zaman kapının arka tarafına atılmış bir mektup gözüme takıldı. Şükranın el yazısıyla yazılan bu mektup aynen şöyle idi.

Necdet!..

Benimle evlenmek için mi yoksa eğlenmek için mi konuştuğun anlaşıldı artık bunu inkâra kalkma. Zira şerefine yemin ederek söyledin. Ya hiç şerefine yok... Ya sözlerin doğru. Her iki halde de seninle konuşmamıza artık imkân kalmamıştır. Ufak bir kurnazlık ve küçük bir hile bütün iç yüzünü ortaya koydu. Mavigül ismile sana telefon eden genç kızın Şükrandan başka birisi olmadığını malesef anlayamadın. Zira Mavigül isminde güzel bir kadın olduğunu sana önceden söylemiş ve bu plan için zemin hazırlamıştım telefonda senden (Şükranı seviyorum. Başka hiç kimse ile alakadar olamam.) diye cevap beklerken sen, mavigül adındaki muhayyel kadının rande vusuna dört nala koştun. Ve üstelik Şükranla eğlendiğini itiraf ettin. Artık aramızda hiç bir şey kalmamıştır. Sen git başka Mavigüller ara!.. Fakat dikkat et. Benim gibi dikenli olmasın...

Şükran (Mavigül)

Mektubu okuyunca çılgına döndüm. Günlerdenberi muhayyelem de yaşattığım genç, güzel, kadın, meçhul sevgili, mavigül birden darmadağın oldu. Demek telefonda benimle konuşan Şükrandan başka sı değildi.

Açılmadan solan Mavigül'ün hayalleri ve üstelik elimden kaçırdığım Şükranın acısı beni öyle sersemlettiki hiç sorma. Hani bir söz vardır. (Dimyata pirince gider ken evdeki bulgurdan olursun derler). Ne doğru söylemişler.

Genç dostum yenilediği sigarasından bir nefes daha çekerek gözlerini uzaklara dikti:

—Yaaa... Aziz dostum işte böyle!.. dedi... Mavigülü koparalım derken Şükranı elden uçurduk. Ve o gündenberi ayazdayız...

Ben, katıla katıla gülüyordum.

Şemsi BELLİ

ŞEHİR HABERLERİ

Şehir stadi : Geçen sene plân ve projesi hazırlanmış bulunan şehir stadının giriş ve klüp binasını ihtiva eden 57 bin liralık kısmı müteahhidine ihale edilmiş ve inşaatına başlanmıştır.

Atatürk heykeli :

İnönü heykeli ile birlikte açılma törenleri yapılmasına karar verilen ebedi Şefimiz Atatürk'ün heykellerine ait hazırlıklar ikmal edilmiş ve kaideye ait inşaat, müteahhidine ihale edilmiştir.

Heykel, Gazi bulvarı üzerinde ve İnönü bahçesinin karşısına dikilecektir.

Yeni Doğumevi :

Devlet hastanesi haline konulan eski Memleket hastanesi yanına yeni ve modern bir şekilde yapılacak olan Doğumevi binasının inşaatına başlanmıştır. Bu inşaatın hitamında hastanemiz tam teşkilâtlı ve daha müsait bir şekil alarak halkın ihtiyacını sağlayacaktır.

Kervan Mecmuası :

Genç arkadaşlarımızdan Şemsi Bellininin çıkarmaya başladığı Kervan dergisi zengin münderecat ve bol bir kadro ile neşriyat sahasına girmiş bulunmaktadır. Malatya matbuatındaki boşluğu dolduran bu edebi mecmuanın üçüncü sayısı güzel bir kapak içinde yayınlanmıştır.

HALKEVİ ÇALIŞMALARI :

Konfranslar : Senebaşından itibaren her cumartesi günü çeşitli konular üzerinde konfranslar verilmeğe başlanmıştır. Şimdiye kadar üç hukuk iki sağlık üç tetkik konfransı verilmiştir. Bu konfranslar bir ay daha devam edecektir.

Kurslar : Cezaevinde açılacakta bulunan (Türkçe okuma yazma kursu bu sene de Şubat ayından itibaren dört aylık bir devre olarak açılmıştır. Her sene olduğu gibi bu sene de 70 i mütecevaz vatanndaş devam etmektedir.

Müzik kursu : Halkevinde meraklı gençler için açılan bu kurs ta mayıs ayı sonlarına kadar devam edecektir. Bu kursun çok faydalı olacağı umulmaktadır.

Aile toplantıları : Ayda bir defa yapılmakta olan aile toplantıları, bu sene daha çok rağbet kazanmıştır.

Müzik ve temsil heyeti :

Bu sene yeni baştan tanzim edilen muzik ve temsil heyeti bir aydanberi arasız çalışmalarına devam etmektedir. Yakında verecekleri temsillerin fazla bir âlâka ile karşılanacağı ümit edilmektedir.